

Trossamfund m.m.

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas tio motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2004 som gäller begravningsverksamheten m.m., lagen om trossamfund, religionsombudsman och åtgärder mot islamofobi.

Utskottet anser att riksdagen bör avslå samtliga motioner. Till betänkandet har fogats tre reservationer.

I ett särskilt betänkande (bet. 2004/05:KU19 Trossamfund m.m. – för-
enklad ordning) behandlas ett antal motionsyrkanden som rör förslag som
utskottet har tagit ställning till och avstyrkt i tidigare motionsbetänkanden
under mandatperioden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Redogörelse för ärendet.....	3
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	4
Utskottets överväganden.....	5
Begravningsverksamheten m.m.	5
Lagen om trossamfund.....	8
Religionsfriheten.....	9
Reservationer.....	16
1. Begravningsverksamheten m.m., punkt 1 (v).....	16
2. Lagen om trossamfund, punkt 2 (v, mp).....	16
3. Åtgärder mot islamofobi, punkt 4 (mp).....	17
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	18
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2004.....	18

Redogörelse för ärendet

I detta betänkande behandlas tio motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2004 som gäller begravningsverksamheten m.m., lagen om trossamfund, religionsombudsman och åtgärder mot islamofobi.

I ett särskilt betänkande (bet. 2004/05:KU19 Trossamfund m.m. – för-
enklad ordning) behandlas ett antal motionsyrkanden som rör förslag beträffande begravningsverksamheten, förhållandet mellan staten och trossamfund-
den samt statlig hjälp med uppbörden av avgifter till registrerade
trossamfund som utskottet har tagit ställning till och avstyrkt i tidigare
motionsbetänkanden under mandatperioden.

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Begravningsverksamheten m.m.**

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:K292 yrkandena 1–3, 2004/05:K325 och 2004/05:K436.

Reservation 1 (v)

2. **Lagen om trossamfund**

Riksdagen avslår motion 2004/05:K312 yrkande 1.

Reservation 2 (v, mp)

3. **Religionsombudsman**

Riksdagen avslår motion 2004/05:K316.

4. **Åtgärder mot islamofobi**

Riksdagen avslår motion 2004/05:K460 yrkandena 1, 2 och 4.

Reservation 3 (mp)

Stockholm den 22 mars 2005

På konstitutionsutskottets vägnar

Göran Lennmarker

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Göran Lennmarker (m), Göran Magnusson (s), Barbro Hietala Nordlund (s), Tobias Krantz (fp), Pär Axel Sahlberg (s), Mats Einarsson (v), Inger Jarl Beck (s), Henrik S Järrel (m), Anders Bengtsson (s), Kerstin Lundgren (c), Helene Petersson (s), Nils Fredrik Aurelius (m), Billy Gustafsson (s), Gustav Fridolin (mp), Karin Åström (s), Liselott Hagberg (fp) och Helena Höij (kd).

Utskottets överväganden

Begravningsverksamheten m.m.

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår med hänvisning till tidigare ställningstagande att riksdagen avslår en motion rörande hantering av aska efter en avliden. Vidare avstyrker utskottet bifall till motioner om att det skall utses borgerlig begravningsförrättare i varje kommun samt om att avskaffa begreppet ”borgerlig” i samband med vigsel och begravning.

Jämför reservation 1 (v).

Bakgrund

Begravningslagen (1990:1144) reglerar bara kremering och gravsättning. Begravningsakten – den ceremoni under vilken de efterlevande och andra skiljs från den döde – är inte rättsligen reglerad genom lagen. Den avlidnes önskan skall dock vara vägledande i fråga om kremering och gravsättning (5 kap. 1 §).

Enligt 5 kap. 5 § begravningslagen får stoft eller aska gravsättas bara på allmän eller enskild begravningsplats. Regeringen får dock meddela föreskrifter om att med askan får förfaras på något annat sätt. Beslut i sådana ärenden meddelas av länsstyrelsen. Askan efter en avliden får, enligt 30 § begravningsförordningen (1990:1147), strös ut på någon annan plats än begravningsplats, om länsstyrelsen i det län där det är meningen att askan skall strös ut ger tillstånd till det. Tillstånd får meddelas bara om den plats där askan skall strös ut är lämplig för ändamålet och om det är uppenbart att man kommer att hantera askan på ett pietetsfullt sätt. Enligt 31 § samma förordning får askan efter en avliden delas, om länsstyrelsen i det län där kremeringen har skett ger tillstånd till det. Tillstånd får meddelas bara om

1. det finns synnerliga skäl för det,
2. en del av askan skall gravsättas utomlands och
3. det är uppenbart att man kommer att hantera askan på ett pietetsfullt sätt.

Enligt 22 § förvaltningslagen får ett beslut överklagas av den som beslutet angår, om det har gått honom emot och beslutet kan överklagas. Länsstyrelsens beslut i frågor om utströende eller delning av aska får enligt 11 kap. 7 § begravningslagen överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten. Om en enskild överklagar länsstyrelsens beslut skall enligt 7 a § förvaltningsprocesslagen (1971:291) länsstyrelsen vara den enskildes motpart sedan handlingarna i ärendet överlämnats till domstolen.

Behörig att förrätta vigsel är enligt 4 kap. 3 § äktenskapsbalken präst i Svenska kyrkan, sådan präst eller annan befattningshavare i ett annat trossamfund som har förordnande enligt bestämmelserna i lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom annat trossamfund än Svenska kyrkan, lagfaren domare i tingsrätt, eller den som länsstyrelsen förordnat till vigselförrättare. I 4 kap. äktenskapsbalken ges även vissa föreskrifter om själva vigselförfarandet. Vigselakten skall äga rum i närvaro av släktingar eller andra vittnen (1 §). Vid vigseln skall kvinnan och mannen samtidigt vara närvarande. De skall var för sig på fråga av vigselförrättaren ge till känna att de samtycker till äktenskapet. Vigselförrättaren skall därefter förklara att de är makar (2 §). Vid vigsel gäller enligt 6 § i övrigt

1. föreskrifterna i kyrkohandboken eller andra föreskrifter för Svenska kyrkan, om vigseln förrättas av en präst i den kyrkan,
2. den ordning som gäller inom annat trossamfund, om vigseln förrättas av en präst eller någon annan i ett sådant samfund,
3. föreskrifter som meddelas av regeringen för andra fall.

Regeringen har meddelat föreskrifter i ämnet i förordningen (1987:1019) med närmare föreskrifter om vigsel som förrättas av domare eller särskilt förordnad vigselförrättare. Begreppet borgerlig vigsel förekommer inte i förordningens text.

Regeringen beslutade den 27 januari 2005 (dir. 2005:6) att tillkalla en särskild utredare, biträdd av två referensgrupper, med uppgift att bl.a. ta ställning till formerna för ingående av äktenskap. Utredaren skall överväga om behörigheten för trossamfund att företräda det allmänna vid ingående av äktenskap bör finnas kvar eller om äktenskap endast bör få ingås civilt. Om utredaren anser att äktenskap även i fortsättningen bör kunna ingås hos trossamfund, skall det övervägas om några förändringar bör göras när det gäller denna behörighet. Utredaren skall, oavsett sina ställningstaganden när det gäller trossamfundet, utreda formerna för ingående av äktenskap civilt. En fråga för ingående av äktenskap i civil ordning är, enligt direktiven, om det finns anledning att knyta uppkomsten av ett äktenskap till något annat än en vigsel, t.ex. en registrering. En annan fråga är vem som bör vara behörig att företräda det allmänna. Vidare anförs att en möjlighet som skall prövas särskilt är att uppgiften att företräda det allmänna ges till Skatteverket, som redan i dag ansvarar för hindersprövningen före ingående av äktenskap och som finns representerat i hela landet. Om utredaren anser att länsstyrelsen liksom i dag bör förordna personer som företräder det allmänna vid ingående av äktenskap, skall det utredas vad som bör gälla beträffande dessa förordnanden, t.ex. när det gäller förutsättningarna för ett förordnande, överklagande av länsstyrelsens beslut och ersättning till vigselförrättare.

Utredaren skall föreslå de författningsändringar som bedöms vara behövliga och redovisa uppdraget senast den 30 mars 2007.

Motionerna

I motion 2004/05:K292 av Owe Hellberg (v) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att en avlidens önskan i samband med en kremering och efterföljande askspridning och anhörigas rätt att tillgodose en sådan önskan skall stärkas (yrkande 1), att endast anhöriga skall kunna överklaga länsstyrelsens beslut om hur askan efter en avliden skall hanteras efter kremering (yrkande 2) samt att 31 § begravningsförordningen förtydligas, så att anhörigas önskan om att hantera askan vid gravsättning och spridning för vinden får enhetlig tillämpning över landet (yrkande 3). Motionären anför bl.a. att bestämmelserna om utströende och delning av aska tolkas olika beroende på vilken länsstyrelse det gäller och hur kyrkan via krematoriet hanterar sin rätt att överklaga beslutet.

I motion 2004/05:K325 av Carina Adolfsson Elgestam m.fl. (s) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om behovet av en lagändring för att utse borgerliga begravningsförrättare. Motionärerna menar att lagstiftningen bör ändras så att krav ställs på att det i varje kommun utses minst en borgerlig begravningsförrättare.

I motion 2004/05:K436 av Laila Bjurling och Sonja Fransson (båda s) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att ersätta ordet borgerlig med civil i samband med vigsel och begravning. I motionen anförts att ordet borgerlig under de senaste åren i det allmänna språkbruket har blivit alltmer intimt förknippat med en politisk inriktning. Därför bör enligt motionen ordet borgerlig ersättas med civil i samband med vigsel och begravning.

Tidigare behandling

Vid riksmötet 2001/02 avstyrkte utskottet (bet. 2001/02:KU9) en motion om möjlighet att sprida askan efter en avliden betydligt friare än vad som är möjligt enligt gällande regler. Utskottet uttalade att det är viktigt att begravningar kan ske under former som uppfattas som värdiga. I anslutning härtill anförde utskottet vidare bl.a. att svensk lagstiftning möjliggör att begravningar och dithörande ceremonier kan genomföras på sätt som uppfyller olika religioners och personers önskemål i dessa hänseenden.

Utskottets ställningstagande

När det gäller frågor om hantering av aska efter en avliden vidhåller utskottet sitt tidigare ställningstagande och avstyrker därmed bifall till motion 2004/05:K292 (v) yrkandena 1–3.

I motion 2004/05:K325 (s) begärs att det skall utses borgerlig begravningsförrättare i varje kommun. Vidare föreslås i motion 2004/05:K436 (s) att begreppet borgerlig avskaffas i samband med vigsel och begravning. Beträffande vigselritualen konstaterar utskottet att begreppet borgerlig inte förekommer i lag eller annan författning på området. Begravningsakten är

över huvud taget inte reglerad i lag eller annan författning. Utskottet, som noterar att frågan om formerna för ingående av äktenskap för närvarande utreds, anser därför att något initiativ från riksdagens sida inte framstår som erforderligt med anledning av dessa motioner. Mot bakgrund av vad som nu har anförts avstyrker utskottet således bifall till motionerna.

Lagen om trossamfund

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker ett motionsyrkande om en översyn av lagen om trossamfund.

Jämför reservation 2 (v, mp).

Bakgrund

Lagen (1998:1593) om trossamfund, som trädde i kraft den 1 januari 2000, har tillkommit som ett led i reformen med ändrade relationer mellan staten och Svenska kyrkan. Lagen reglerar trossamfundens rättsliga förhållanden. Genom lagen införs en ny associationsform, registrerat trossamfund. Förutom föreskrifter som reglerar denna nya associationsform innehåller lagen vissa allmänna bestämmelser som gäller alla trossamfund. Med trossamfund avses i lagen en gemenskap för religiös verksamhet, i vilken det ingår att anordna gudstjänst (2 §). Begreppet gudstjänst innefattar också sammankomster för gemensam bön och meditation.

Kammarkollegiet är den myndighet som prövar frågor om registrering av trossamfund. Ett beslut t.ex. om att vägra registrering kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol (se 17 §). För att kunna registreras skall ett trossamfund ha antagit stadgar eller något motsvarande grunddokument, varav trossamfundets ändamål framgår liksom hur det fattas beslut i trossamfundets angelägenheter. Vidare skall trossamfundet ha en styrelse eller något motsvarande organ. Trossamfundets namn måste ha en viss särskiljningsförmåga, framför allt i förhållande till andra trossamfund (se 7 §). Den s.k. hinderskatalogen i 10 § firmalagen (1974:156) innebär bl.a. att ett trossamfund inte skall registreras om namnet strider mot goda seder eller allmän ordning eller annars är vilseledande. Att ett trossamfund består av olika delar som var för sig har rättskapacitet hindrar inte att trossamfundet registreras. Även självständiga organisatoriska delar av ett trossamfund får under vissa förutsättningar registreras (se 13 §).

I proposition 1997/98:116, som legat till grund för lagen, anförde regeringen som sin mening bl.a. att skäl saknades att befara att några anmärkningsvärda eller oönskade effekter skulle uppstå på grund av förslaget om att införa den nya associationsformen registrerat trossamfund. I anslutning därtill uttalades vidare följande (s. 26).

Det är dock nödvändigt att starkt betona och klargöra att den verksamhet som bedrivs av ett registrerat trossamfund inte genom registreringen har sanktionerats av staten. Registreringen i sig innebär inte någon kvalitetsstämpel på verksamheten. Det skall också erinras om att de rättigheter som trossamfund har i dag enligt förslaget inte skall vara knutna till den nya associationsformen (se avsnitt 5.1). Inte heller några andra rättigheter är direkt kopplade till registreringen. En effekt av registreringen är visserligen att det skall vara möjligt att få statlig hjälp med att beräkna, debitera, redovisa och ta in avgifter från dem som tillhör trossamfundet (se avsnitt 5.5). Regeringen skall emellertid göra en prövning i varje enskilt fall innan ett registrerat trossamfund beviljas sådan hjälp.

Motionen

I motion 2004/05:K312 av Tasso Stafilidis m.fl. (v) föreslås att riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning med uppdrag att göra en översyn av lagen om trossamfund (yrkande 1). Motionärerna menar bl.a. att registrering enligt lagen felaktigt kan uppfattas som ett godkännande av presumtiva medlemmar på liknande sätt som legitimation inom hälso- och sjukvården. En utvärdering och översyn av lagen skall enligt motionen visa om den nu gällande ordningen för registrering medför så stora fördelar för samhället och trossamfundet att det uppväger den eventuella nackdelen med en vilseledande registrering av rörelser som marknadsför sig under en religiös täckmantel.

Utskottets ställningstagande

I enlighet med vad som har anförts vid tillkomsten av lagen om trossamfund vill utskottet understryka att den verksamhet som bedrivs av ett registrerat trossamfund inte genom registreringen har sanktionerats av staten. Registreringen innebär således inte i sig någon kvalitetsstämpel på verksamheten. Utskottet kan inte se att skäl har framkommit att ifrågasätta lagens konstruktion på denna punkt. Mot bakgrund av vad som nu har anförts avstyrker utskottet bifall till motion 2004/05:K312 (v) yrkande 1.

Religionsfriheten

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår med hänvisning till tidigare ställningstagande att riksdagen avslår en motion om inrättandet av en religionsombudsman. Vidare föreslår utskottet att riksdagen avslår en motion om åtgärder mot islamofobi.

Jämför reservation 3 (mp).

Motionerna

I motion 2004/05:K316 av Tuve Skånberg och Mikael Oscarsson (båda kd) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om inrättandet av en religionsombudsman. Motionärerna anser att det finns tecken på att religionsfriheten återigen begränsas. Enligt motionen bedöms Sverige i dag allmänt vara världens mest sekulariserade land. Religiösa människor och grupper riskerar därför, i högre grad än någon annan grupp, att mötas av oförståelse och diskriminering. Kunskap om och förståelse för religiösa grupper riskerar att bli en blind fläck såväl hos allmänhet som i offentlig maktutövning.

I motion 2004/05:K460 av Yvonne Ruwaida och Gustav Fridolin (båda mp) föreslås att riksdagen begär att regeringen skall arbeta för att synliggöra islamofobi och islamofobiska handlingar (yrkande 1). Motionärerna anser att det bör upprättas system för att samla in information om religiös och etnisk tillhörighet vid anmälningar om diskriminering. Insatser för att förbättra det statistiska underlaget och forskningen gällande muslimers situation i samhället bör också öka. Vidare föreslås att riksdagen begär att regeringen skall försvara rättssäkerheten i "kriget mot terrorism" (yrkande 2). Enligt motionen skall Sverige arbeta för att terrorstämpling av organisationer och människor skall kunna överklagas till Internationella brottsdomstolen och att grunderna för terrorstämplingen skall redovisas. Vidare bör enligt motionen förbättringar ske i den parlamentariska kontrollen och insynen i Säkerhetspolisens arbete. Slutligen föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om möjligheten för muslimska föreningar att delta i samhälle och beslutsfattande (yrkande 4). Motionärerna anser att det bör införas möjligheter att ta en högskoleexamen som imam i Sverige. Vidare bör enligt motionen stödet till de muslimska församlingarna öka så att församlingarna har möjlighet att fylla en roll som brobygare mellan samhället och församlingsmedlemmarna.

Gällande regler m.m.

Bestämmelser om religionsfrihet

Enligt artikel 18 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna har envar rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. Denna rätt innefattar frihet att byta religion eller tro och att ensam eller i gemenskap med andra offentligt eller enskilt utöva sin religion eller tro genom undervisning, andaktsutövningar, gudstjänst och iakttagande av religiösa sedvänjor. Religionsfriheten skyddas även genom artikel 18 i FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter samt genom artikel 9 i Europakonventionen.

Enligt 2 kap. 1 § regeringsformen är varje medborgare gentemot det allmänna tillförsäkrad yttrandefrihet, informationsfrihet, mötesfrihet, demonstrationsfrihet, föreningsfrihet och religionsfrihet. Dessa friheter kan gemensamt betecknas som de positiva opinionsfriheterna.

Av dessa friheter är det endast religionsfriheten som inte kan begränsas genom lag. Enligt 2 kap. 12 § regeringsformen får övriga positiva opinionsfriheter begränsas i lag endast för att tillgodose ett ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen. Begränsningar får ej göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning.

Som negativa opinionsfriheter betecknas det skydd som ges i bestämmelserna i 2 kap. 2 § regeringsformen. Enligt denna paragraf är varje medborgare gentemot det allmänna skyddad mot tvång att ge till känna åskådning i politiskt, religiöst, kulturellt eller annat sådant hänseende. Han är därjämte gentemot det allmänna skyddad mot tvång att delta i sammankomst för opinionsbildning eller i demonstration eller annan meningsyttring eller att tillhöra politisk sammanslutning, trossamfund eller annan sammanslutning för åskådning som avses i första meningen. Bestämmelserna i 2 kap. 2 § fick sin nuvarande lydelse genom 1976 års reform då grundlagsskyddet blev absolut. I den utredning som låg till grund för propositionen, Medborgerliga fri- och rättigheter (SOU 1975:75), framhölls att det inte torde behövas något stadgande som medger inskränkning i religionsfriheten. I fråga om yttranden, mötesverksamhet och föreningsverksamhet i religiöst hänseende avses reglerna om yttrande-, mötes- och föreningsfriheten gälla. I vad begreppet religionsutövning går härutöver avsågs definitionsmässigt gälla att de regler som eljest finns för mänskligt handlande eller mänsklig underlåtenhet också gäller för religiöst handlande etc. Något ingrepp enbart mot det senare får däremot inte ske. Självfallet skulle det inte föreligga hinder mot att medlemmar av vissa trossamfund befrias från värnplikt.

Internationella brottmålsdomstolen

Genom Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen, som antogs den 17 juli 1998, har inrättats en permanent internationell domstol för utredning och lagföring av folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser. Enligt stadgan skall domstolen vara behörig att utreda och lagföra folkmord och brott mot mänskligheten såväl vid väpnade konflikter som i fredstid. Domstolen skall också vara behörig vid krigsförbrytelser i både internationella och icke-internationella konflikter.

Insyn i Säkerhetspolisens verksamhet

Enligt 5 § polisdatalagen (1998:622) får uppgifter om en person inte behandlas enbart på grund av vad som är känt om personens ras eller etniska ursprung, politiska åsikter, religiösa eller filosofiska övertygelse, medlemskap i fackförening, hälsa eller sexuella läggning. Om uppgifter om en

person behandlas på annan grund får uppgifterna kompletteras med sådana uppgifter av det nyss nämnda slaget, om det är oundgängligen nödvändigt för syftet med behandlingen.

Registernämnden skall granska Säkerhetspolisens behandling av uppgifter enligt polisdatalagen, särskilt med avseende på 5 §. Detta följer av 1 § tredje stycket förordningen (1996:730) med instruktion för Registernämnden. Enligt 6 § i förordningen skall nämnden varje år före den 1 mars lämna en berättelse till regeringen om sin verksamhet under det senaste kalenderåret. Ledamöter utses enligt 13 § av regeringen för en bestämd tid. Regeringen utser ordförande och vice ordförande. Förordnandena ges för en bestämd tid.

Enligt 10 kap. 6 § andra stycket regeringsformen skall regeringen fortlöpande hålla Utrikesnämnden underrättad om de utrikespolitiska förhållanden som kan få betydelse för riket och överlägga med nämnden om dessa så ofta det erfordras. I alla utrikesärenden av större vikt skall regeringen före avgörandet överlägga med nämnden, om det kan ske. Utrikesnämnden består av talmannen samt nio andra ledamöter, som riksdagen väljer inom sig; ordförande är kungen. Ledamöter och tjänstemän skall ”visa varsamhet” i fråga om vad de erfarit under mötena. Ordföranden kan besluta om ovillkorlig tystnadsplikt. Företrädare för riksdagspartier som är representerade i Utrikesnämnden samråder sålunda i nämnden med regeringen, som utfärdar riktlinjer för Säkerhetspolisens verksamhet. Rikspolisstyrelsens styrelse har till uppgift att tillse att dessa riktlinjer följs och att årligen redovisa detta till regeringen, se 22 § förordningen (1989:773) med instruktion för Rikspolisstyrelsen.

Stöd till trossamfund

Statens stöd till trossamfunden regleras i två lagar och en förordning – lagen (1998:1953) om trossamfund, lagen (1999:932) om stöd till trossamfund samt förordningen (1999:974) om statsbidrag till trossamfund.

Stöd kan lämnas som statsbidrag och som statlig hjälp med avgifter till registrerade trossamfund. Stödet skall bidra till att skapa förutsättningar för trossamfunden att bedriva en aktiv och långsiktigt inriktad religiös verksamhet i form av gudstjänst, själavård, undervisning och omsorg. Statsbidrag får lämnas endast till ett trossamfund som

1. bidrar till att upprätthålla och stärka de grundläggande värderingar som samhället vilar på och
2. är stabilt och har egen livskraft.

Regeringen bestämmer vilka trossamfund som kan få statsbidrag. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om fördelning av statsbidrag. Vid fördelning av statsbidrag skall det beaktas om trossamfundet får statlig hjälp med uppbörd av avgifter.

Bidrag till trossamfund lämnas i form av

1. organisationsbidrag,
2. verksamhetsbidrag och
3. projektbidrag.

Organisationsbidrag lämnas till trossamfund och församlingar för att de skall kunna bedriva en aktiv och långsiktigt inriktad religiös verksamhet. Organisationsbidrag får lämnas till lokal och central verksamhet. Bidrag till lokal verksamhet får lämnas till församlingar för att de skall kunna hålla gudstjänster, ge sjukevård samt bedriva undervisning och omsorg.

Verksamhetsbidrag får lämnas till andlig vård inom sjukvården och till sådan teologisk utbildning som anordnas vid

1. Johannelunds teologiska högskola,
2. Korteboskolans-SAM:s Missionskola och Bibelinstitut,
3. Metodistkyrkans Nordiska Teologiska Seminarium,
4. Prästseminariet i Stockholms katolska stift,
5. Teologiska Högskolan, Stockholm och
6. Örebro missionskola.

Projektbidrag får lämnas till församlingar som behöver bidraget för att kunna hålla lokaler för religiös verksamhet (lokalbidrag). Projektbidrag får också lämnas under högst tre år till ett trossamfund eller en församling som huvudsakligen betjänar till landet invandrade trosbekännare för att bygga upp en central eller lokal verksamhet. Vidare får projektbidrag lämnas för utbildning och fortbildning av funktionärer i trossamfund som saknar egna utbildningsinstitutioner i Sverige.

Det statliga stödet fördelas av Samarbetsnämnden för statsbidrag till trossamfund. Av nämndens tillämpningsföreskrifter framgår att projektbidrag får lämnas för utbildning av t.ex. präster, diakoner, imamer och rabbiner. Bidraget förutsätter tjänst i Sverige efter utbildningen. Utbildningen skall vara i nivå med utbildningen vid de teologiska högskolorna/seminarierna. Bidrag utgår för att täcka del av kostnaderna för utbildningen. Trossamfundet och/eller ifrågavarande student förutsätts bekosta en del av utbildningen.

För närvarande omfattas 21 trossamfund och två samverkansorgan av statsbidragssystemet och 7 trossamfund har beviljats avgiftshjälp. Bland bidragsberättigade samverkansorgan återfinns Islamiska samarbetsrådet. Detta framgår av uppgifter på Samarbetsnämndens för statsbidrag till trossamfund hemsida (<http://www.sst.a.se/>).

Tidigare riksdagsbehandling

Vid riksmötet 2001/02 avstyrkte utskottet (bet. 2001/02:KU15) en motion om inrättandet av en religionsombudsman. Utskottet anförde därvid som sin mening att det kunde ifrågasättas om en sådan ombudsman skulle kunna

bidra med något utöver det som de religiösa samfundens själva arbetar med. Utskottet var därför inte berett förorda att en religionsfrihetsombudsman inrättas.

Vid riksmötet 2003/04 avstyrkte utbildningsutskottet (bet. 2003/04:UbU3) en motion om en större utbildningssatsning mot antisemitism och islamofobi. Utbildningsutskottet framhöll vikten av att motarbeta såväl antisemitism som islamofobi, var de än förekommer i samhället. Vidare hänvisade utskottet till att regeringen gjort ett flertal insatser för lärare och annan skolpersonal. Därvid anförde utskottet följande (s. 35 f.).

Kompetensutveckling av skollära, lärare, förvaltningschefer och politiker i värdegrundsfrågor har genomförts. I augusti 2000 redovisade Skolverket regeringsuppdraget att stödja och stimulera undervisningen i nutidshistoria och granska hur undervisningen bedrevs. Granskningen visade på brister. Regeringen tilldelade därför i juli 2001 Samtidshistoriska institutet vid Södertörns högskola, Programmet för studier kring Förintelsen och folkmord vid Uppsala universitet och Svenska Filminstitutet sammanlagt 9,2 miljoner kronor för att utveckla kompetenshöjande kurser för lärare och lärarstudenter samt material som stöd för undervisningen i nutidshistoria. Lärarseminarier om Förintelsen har genomförts och en mängd material tagits fram som lärarhandledningar, läromedel och facklitteratur. Skolverkets uppdrag att utöva kvalitetskontroll genom utvärdering, uppföljning och utbildningsinspektion har skärpts. I utbildningsinspektionen ingår kvalitetsgranskning och tillsyn. Då sker även granskning av och tillsyn över skolornas arbete med värdegrunden.

Den nya myndigheten Forum för levande historia har det senaste året börjat sin verksamhet i Stockholm. På myndighetens webbsida konstateras att antisemitismen är en del av den ideologiska familj som även innefattar rasism, homofobi och islamofobi. De är alla likartade fenomen som måste uppmärksammas. Två seminarier riktade till personal inom rättsväsendet som särskilt arbetar med dessa frågor kommer också att genomföras. Forum för levande historia har även inlett ett samarbete med BRÅ (Brottsförebyggande rådet) kring en undersökning om ungdomars attityder, utsatthet och delaktighet bland unga med fokus på rasism, antisemitism, homofobi och islamofobi.

Domstolsverket har utarbetat en strategi för att säkerställa personalens kunskap om brott med rasistiska, främlingsfientliga eller homofobiska inslag. Enligt strategin är utbildningsinsatser för personalen inom domstolsväsendet nödvändiga när det gäller bl.a. domstolarnas möten med och attityder till etnisk och kulturell mångfald. Antisemitism och islamofobi är inte uttryckligen nämnda i programmen för de olika utbildningar som Domstolsverket har anordnat.

I samma betänkande avstyrkte utbildningsutskottet även en motion om införande av imamutbildning i högskolan. Därvid hänvisade utskottet (s. 35) till att samma yrkande hade behandlats i betänkande 2002/03:UbU5 (s. 40) och att utskottet då hade avstyrkt yrkandet med hänvisning till att den utveckling av det religionsvetenskapliga programmet som motionärerna förordade är möjlig utan att riksdagen gör något tillkännagivande.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vidhåller sitt tidigare ställningstagande i fråga om inrättandet av en religionsombudsman och avstyrker därmed bifall till motion 2004/05:K316 (kd).

När det gäller de åtgärder som föreslås i motion 2004/05:K460 (mp) vill utskottet inledningsvis framhålla att det naturligtvis delar motionärernas utgångspunkt att det är ytterst angeläget att motarbeta islamofobi, var den än förekommer i samhället. Utskottet vill även slå fast vikten av att Sverige i kampen mot terrorism agerar med iakttagande av de rättssäkerhetskrav som följer av såväl svenska nationella bestämmelser som Europakonventionen och andra internationella överenskommelser. Beträffande behovet av stödinsatser för att synliggöra och förbättra muslimers situation i det svenska samhället konstaterar utskottet att det har gjorts ett flertal statliga insatser som i allt väsentligt har en sådan inriktning som efterfrågas i motionen. Inte heller av andra skäl framstår något initiativ från riksdagens sida med anledning av motionen som erforderligt. Mot bakgrund av vad som nu har anförts avstyrker utskottet motionen.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Begravningsverksamheten m.m., punkt 1 (v) av Mats Einarsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om hantering av aska efter en avliden. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:K292 yrkandena 1–3 och avslår motionerna 2004/05:K325 och 2004/05:K436.

Ställningstagande

Jag anser att riksdagen skall begära att regeringen lägger fram förslag till ändringar i gällande lagstiftning som syftar dels till att öka utrymmet för att tillgodose den avlidnes önskan vad gäller kremering och efterföljande askspridning, dels till att stärka anhörigas rätt att tillgodose den avlidnes önskan. Vidare anser jag att riksdagen skall begära att regeringen lägger fram förslag som tydligt slår fast att endast anhöriga skall kunna överklaga länsstyrelsens beslut om hur askan efter en avliden skall hanteras efter kremering samt att bestämmelserna i begravningsförordningen förtydligas så att dessa bestämmelser får en enhetlig tillämpning över landet med avseende på anhörigas önskemål vad gäller hanteringen av aska vid gravsättning och spridning för vinden.

2. Lagen om trossamfund, punkt 2 (v, mp) av Mats Einarsson (v) och Gustav Fridolin (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om översyn av lagen om trossamfund. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:K312 yrkande 1.

Ställningstagande

Vi anser att lagen om trossamfund bör utredas för att få klarhet i om den nu gällande ordningen för registrering medför så stora fördelar för samhället och trossamfunden att det uppväger den eventuella nackdelen med en vilseledande registrering av rörelser som marknadsför sig under en religiös täckmantel. Regeringen bör därefter återkomma till riksdagen med förslag till åtgärder för att rätta till uppdagade missförhållanden. Detta bör med bifall till motion 2004/05:K312 (v) yrkande 1 ges regeringen till känna.

3. Åtgärder mot islamofobi, punkt 4 (mp)

av Gustav Fridolin (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om åtgärder mot islamofobi. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:K460 yrkande 2 och bifaller delvis motion 2004/05:K460 yrkandena 1 och 4.

Ställningstagande

Jag anser att regeringen bör arbeta för att synliggöra islamofobi och islamofobiska handlingar. En översyn bör göras för att undersöka möjligheterna att upprätta ett system för att samla in information som behövs för att förbättra det statistiska underlaget och forskningen gällande muslimers situation i samhället. Vidare anser jag att regeringen hårdare än hittills skall försvara rättssäkerheten i "kriget mot terrorism" genom att arbeta dels för att terrorstämpling av organisationer och människor skall kunna överklagas till Internationella brottsdomstolen, dels för att grunderna för terrorstämplingen skall redovisas. Vidare bör enligt min mening förbättringar ske i den parlamentariska kontrollen och insynen i Säkerhetspolisens arbete. Slutligen anser jag att möjligheterna för muslimska föreningar att delta i samhälle och beslutsfattande bör förbättras. Stödet till de muslimska församlingarna skall vara så stort att de har en reell möjlighet att fylla en roll som brobyggare mellan samhället och sina församlingsmedlemmar.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2004

2004/05:K292 av Owe Hellberg (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en avlidens önskan i samband med en kremering och efterföljande askspridning och anhörigas rätt att tillgodose en sådan önskan skall stärkas.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att endast anhöriga skall kunna överklaga länsstyrelsens beslut om hur hanteringen av askan efter en avliden skall hanteras efter kremering.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att 31 § begravningsförordningen förtydligas, så att anhörigas önskan om att hantera askan vid gravsättning och spridning för vinden får enhetlig tillämpning över landet.

2004/05:K312 av Tasso Stafilidis m.fl. (v):

1. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning med uppdrag att göra en översyn av lagen om trossamfund.

2004/05:K316 av Tuve Skånberg och Mikael Oscarsson (båda kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om inrättandet av en religionsombudsman.

2004/05:K325 av Carina Adolfsson Elgestam m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en lagändring för att utse borgerliga begravningsförrättare.

2004/05:K436 av Laila Bjurling och Sonja Fransson (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ersätta ordet borgerlig med civil i samband med vigsel och begravning.

2004/05:K460 av Yvonne Ruwaida och Gustav Fridolin (båda mp):

1. Riksdagen begär att regeringen skall arbeta för att synliggöra islamofobi och islamofobiska handlingar.
2. Riksdagen begär att regeringen skall försvara rättssäkerheten i ”kri- get mot terrorism”.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om möjligheten för muslimska föreningar att delta i samhälle och beslutsfattande.